

Nr 482.

Av herr **Bergh**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av vissa fastigheter, som anslagits såsom avlöningstillgång vid allmänna läroverk.

I proposition nr 205 till årets riksdag föreslås att vissa s. k. skolhemman vid de högre allmänna läroverken i Linköping, Skara, Strängnäs och Växjö, vid katedralskolan i Lund och vid högre allmänna läroverket för gossar i Malmö skola upphöra att vara särskilda löneförmåner och att staten — genom domänstyrelsen — skall överta hemmanens förvaltning.

I propositionen betecknas dessa löneförmåner som »reminiscenser från ett äldre lönesystem», vilka ur ren rationaliserings- och förenklingssynpunkt borde tagas bort. Det är också givet, att systemet i viss utsträckning vållar omgång och ökat besvär, varjämte en viss skillnad i lärarbefattningarnas begärlighet kan föreligga. Man får dock enligt min mening icke bortse från de konsekvenser i fråga om enskilda donationer, som ett bifall till propositionen skulle kunna få.

I propositionen ger statsrådet en intressant redogörelse för de här ifrågasvarande skolhemmanens tillkomst, en redogörelse som utgör ett gott vittnesbörd om både det enskilda intresset i gångna tider för en ökad upplysning av vårt folk och om mecenatskapets betydelse för denna upplysning. Utan att närmare ingå på denna redogörelse kan man med skäl fråga sig, om Kungl. Maj:t och riksdagen äga rätt vidtaga sådana åtgärder beträffande de enskilda av dessa donationer, att donatorns vilja helt åsidosätts.

Konsekvenserna av ett sådant förfaringsätt förefalla vådliga ur flera synpunkter. Dels rubbas förtroendet till rättssäkerheten, dels måste en nutida eventuell donator till kulturella eller andra institutioner fråga sig, om icke hans yttersta vilja att ge stöd åt någon speciell institution eller inrättning genom statligt dekret skall sättas ur kraft, då viss tid förflutit. Denna möjlighet kan i realiteten komma att hindra donationer eller påverka eventuella donatorer att söka andra vägar, vilka måhända icke ge det direkta stöd i ett speciellt fall, som varit donators önskan.

Av läroverkskollegiet i Malmö har för detta läroverks räkning framförts den synpunkten, att de donerade hemmanen vore läroverkets egendom och således icke kunde på laglig väg indragas till statsverket. Icke heller försäljning eller ändrad förvaltning syntes kunna ske utan att äganderätten kränktes. Häremot har statsrådet endast gjort den invändningen, att han icke funnit äganderättssynpunkten »bärkraftig». Någon motivering för sitt ställningstagande har statsrådet icke lämnat.

Det synes mig vara nödvändigt, att de rättsliga grunderna för ett sådant

förfarande ägnas en sakkunnig utredning av de rättsvårdande myndigheterna. Innan denna fråga är fullt klarlagd, borde Kungl. Maj:t och riksdagen icke taga ställning härtill.

Det kan i förevarande sammanhang ha sitt intresse att påpeka, att högsta domstolen vid avgörande av en liknande fråga klart uttalat, att donators vilja skall respekteras även om århundraden förflutit sedan den uttalats. Det gällde därvid en från 1200-talet härstammande donation av avkastning från vissa hemman och ålfisken i Lödetorp, Skåne, till kyrkoherden i församlingen. Rättstvisten gällde, om denna avkastning skulle avdragas från den ordinarie lönen eller betraktas som ett extra lönetillägg. Högsta domstolen ansåg, att donators avsikt varit att bereda vederbörande innehavare av kyrkoherdeämbetet en extra löneförmån och att denna vilja skulle respekteras även efter 6 å 7 århundraden. Parallellen med skolhemmansdonationernas syften är uppenbar, och man måste därför ställa frågan, om icke även härvid donators vilja borde respekteras i enlighet med vad HD ansett. I varje fall synes det uppenbart, att frågan närmare bör undersökas.

Med anledning av vad ovan anförts hemställer jag,

att riksdagen måtte, med avslag å proposition nr 205, hos Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning av de rättsliga grunderna för ett överförande till statsverket av skolhemman.

Stockholm den 25 april 1950.

Ragn. Bergh.
